

Відгук

про дисертаційне дослідження **Ден Дівеня**
**«Методика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва
до формування культури сприйняття учнями
різностильового вокального мистецтва»**

подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
014 Середня освіта (Музичне мистецтво) галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка.

Актуальність теми дисертаційного дослідження

В українському суспільстві у всі часи музичне мистецтво визнавалося як важливе підґрунтя формування національного світогляду, морально-етичних ідеалів та естетичної культури підростаючого покоління. На початку ХХІ століття проблема ставлення учнів до художньо-цінного музичного мистецтва набуває виняткової значущості в річищі нових гуманістичних тенденцій розвитку освіти. Це пов'язується також з негативним впливом масової культури й самостійною музично-пізнавальною діяльністю учнів, перебіг якої не піддається корекції. Мистецька освіта покликана формувати в учнів глибоке розуміння змісту музичного мистецтва в широкому стильовому контексті. Відзначимо, у зв'язку з цим, виняткову світоглядну, культуротворчу та естетичну місію вчителя музичного мистецтва в сучасному освітньому середовищі. Формування його художнього світогляду та яскравої творчої індивідуальності є важливим вектором сучасної мистецької освіти. Актуальність означеної здобувачем проблеми, її недостатня науково-теоретична розробленість, а також наявність низки протиріч зумовили вибір теми дисертаційного дослідження Ден Дівеня «Методика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва». Вважаємо, що тема дисертації є актуальною, коректно сформульованою та відповідною до спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка.

Дисертаційне дослідження Ден Дівеня виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» та становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160). Формулювання мети дослідження – теоретична розробка й експериментальна перевірка методики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва спонукало автора розв'язати коло завдань, сформульоване для конкретизації концепції дисертації.

Теоретико-методологічна основа дослідження визначена низкою наукових підходів. Культурологічний, аксіологічний, герменевтично-семіотичний підходи дозволили автору враховувати феноменальність музичного твору з ознаками культури епохи, панівних естетико-філософських ідей у контексті досліджень з проблематики семантичних, інтерпретаційно-герменевтичних і художньо-комунікативних аспектів музичної культури, стильових особливостей вокального мистецтва в різних соціокультурних умовах, формування у вчителя-вокаліста здатності до осягнення художньо-образного сенсу мистецьких феноменів, здійснення впливу на адекватне сприйняття, удосконалення смакових, художньо-ціннісних уподобань учнів. Натомість компетентнісний, особистісно-зорієнтований, рефлексивний й інноваційний підходи сприяли імплементації результатів педагогічних та музично-педагогічних розвідок з проблеми удосконалення особистісних властивостей майбутніх фахівців; активізації відповідального ставлення до вирішення професійних завдань, рефлексивного осмислення досвіду власної музичної діяльності, забезпечення практичної доцільності засвоєваних знань і вмінь; формування музичного сприйняття учнів.

У дисертації до наукового обігу вводяться визначення підготовки вчителя до професійної діяльності та підготовленості майбутніх фахівців до формування культури сприйняття різностильового вокального мистецтва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Теоретико-методологічна основа та методи дослідження Ден Дівеня, наукова новизна отриманих результатів, їх практичне значення дозволяють констатувати логічність викладення тексту, виваженість структури дисертації, належну змістовну наповненість усіх розділів роботи.

У *вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; висвітлено теоретико-методологічну основу; розкрито методи і наукову новизну, практичне значення; представлено апробацію результатів, публікації, структуру та обсяг дисертації. Здобувачем визначено п'ять завдань, спрямованих на досягнення мети дослідження.

Обґрунтовуючи у *першому розділі* теоретичні засади підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування в учнів культури сприйняття різностильового вокального мистецтва, автор зупиняє увагу на питаннях сутності й специфіки підготовки майбутніх учителів до формування культури сприйняття учнями музичних творів у науковому дискурсі та структурі підготовки майбутніх фахівців до формування в учнів культури сприйняття різностильового вокального мистецтва.

Висхідною позицією науковця щодо підготовки висококваліфікованого вчителя є наголос на провідній ролі особистісно-орієнтованої та компетентісної освітніх парадигм, «дотримання яких спрямовує зусилля педагогічної спільноти на формування у здобувачів здатності до ґрунтовного оволодіння ефективними способами педагогічної взаємодії й успішного вирішення професійних завдань на засадах вивчення потреб і перспектив розвитку особистості учнів і здатності моделювати індивідуально-освітні траєкторії розкриття їхніх потенційних можливостей» (с. 25). Таке розуміння вимагало акцентуації володіння майбутніми фахівцями організаційно-

професійними навичками та формами створення культуротворчого освітнього середовища, сприятливого для забезпечення самореалізації майбутніх фахівців; особистісного розвитку людини як суб'єкта культури; психологічної готовності до сприйняття інновацій тощо.

Розглядаючи підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва до викладання, автор розмірковує над питаннями посилення уваги на удосконаленні мистецтва педагогічного впливу на духовний, морально-етичний, культурний розвиток особистості та збагачення її внутрішнього художнього світу, музичного сприйняття школярів, гармонізації загальнокультурного, фундаментального й базового складників підготовки.

Викликає інтерес розуміння системності підготовленості майбутніх фахівців до формування культури сприйняття різностильового вокального мистецтва, яке охоплює уявлення щодо феноменів її реалізації у процесі музичної освіти школярів. Серед них: специфіка підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до реалізації властивих їм функцій з удосконалення в учнів здатності до сприйняття художньо-образної змістовності музичних творів; феномен «культура сприйняття» та особливості його прояву в галузі вокального мистецтва; сутність поняття «стиль» та характеристики кола стильових різновидів вокальних творів, доступних сприйняттю школярів; музично-пізнавальна діяльність учнів сьогодення, яка має враховуватися в процесі викладання уроків музичного мистецтва та в позашкільній музично-просвітницькій діяльності (с. 29). Дискурс про ефективну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти супроводжується висвітленням змісту понять «культура», «музичне сприйняття» і «культура музичного сприйняття» для атрибуції ключового поняття, а також дефінітивного ряду стильової визначеності вокального твору.

Занурюючись до проблеми структурних особливостей підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування в учнів культури сприйняття різностильового вокального мистецтва, автор апелює до

комплексу завдань, які покладено сьогодні на вчителів загальноосвітньої школи, як-от: виховання національно-свідомого громадянина своєї країни, шанувальника її культурно-історичних і мистецьких надбань, цінностей культури й мистецтва різних країн світу; формування здатності до сприйняття феноменів художньої творчості, духовного сенсу мистецьких творів, розуміння цінності естетично-прекрасного, художньо-досконалого на відміну від банального й потворного, розвиток художнього смаку; виховання потреби й потягу до збагачення свого життя й внутрішнього світу художніми враженнями, сприйнятими в єдності та цілісності емоційно-почуттєвого переживання та інтелектуально-осмисленого оцінного ставлення (с. 46).

Результатом осмислення наукових джерел з проблем вмотивованості та усвідомлення особистісної цінності й значущості набуття спеціальних знань та вмінь, необхідних для формування в учнів культури сприйняття музичних творів різного стилю, ціннісно-педагогічних орієнтирів особистості, ціннісного ставлення до вокального мистецтва, професійної компетентності; інтегративності знань, володіння узагальненими навичками та вміннями їх варіативно й творчо застосовувати під час викладання уроків музичного мистецтва та у процесі педагогічно-дослідницької діяльності; методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, специфіки невербальних компонентів педагогічної комунікації; співрозмірності, відповідності, узгодженості, конгруентності художньо-педагогічного спілкування виступає визначення чотирьох *компонентів* досліджуваного явища: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтеграційного, рефлексивно-методичного, комунікативно-творчого.

Зміст *другого розділу* дисертації Ден Дівеня пов'язаний з обґрунтуванням методологічного та методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування в учнів культури сприйняття різностильового вокального мистецтва.

Перший підрозділ містить розробку наукових підходів та принципів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування в учнів культури сприйняття різностильового вокального мистецтва. Домінантною

настановою автора є думка, що «відмінності у вокальному виконанні творів у різних стилях проявляються вибором вокаліста відповідного тембру, динаміки, артикуляції, характеру дихання, форсування звуку, застосування виконавських прийомів (наприклад, вібрато) тощо. Визначення цих параметрів зумовлено цілеспрямованим прагненням виконавця зробити свій спів автентичним у стильовому контексті. При цьому, диференціація стильових ознак музичного твору є досить складним завданням, вирішення якого вимагає розуміння обставин, що вплинули на процес творення» (с. 68). Занурення до масиву актуальних наукових досліджень зарубіжних науковців сприяло доведенню ефективності культурологічного, аксіологічного, особистісно-зорієнтованого, герменевтично-семіотичного, рефлексивного, компетентнісного, інноваційного підходів для розв'язання завдань дисертації.

Система принципів, які конкретизували підходи, охоплює вузлові змістові константи проблеми різностильового вокального мистецтва та особливостей культури його сприйняття школярами: світоглядно-зорієнтованої спрямованості, непрямого педагогічного впливу на смакові переваги та критеріально-обґрунтованих художньо-смакових суджень, функціонально-структурного аналізу й «герменевтичного кола», врахування історико-стильового контексту у сприйнятті вокальних творів та доступності й переконливості викладу результатів аналізу творів у художньо-вербальній формі, практико-спрямованого осмислення результатів художньо-рефлексивної діяльності, активізації почуття особистісно-фахової відповідальності, застосування діалогічно-проблемного стилю педагогічної комунікації, взаємодоповнення даних самомоніторингу й моніторингу, творчо-методичної інтенції у впровадженні інноваційних педагогічних технологій, доцільного впровадження інноваційних ІКТ та цифрових технологій у різних педагогічних ситуаціях.

У другому підрозділі обґрунтовано педагогічні умови та методи підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування

культури різностильового вокального мистецтва в учнів нової генерації. Умовами, які відповідають меті підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття сучасними учнями різностильового вокального мистецтва, обрано: стимулювання умотивовано-зацікавленого ставлення до формування в сучасних учнів культури сприйняття різностильового вокального мистецтва; спонукання до інтеграції комплексу фахових знань та досвіду різностильової музичної діяльності; цілеспрямовану підготовку майбутніх фахівців до екстраполяції освітніх здобутків у різні форми педагогічної практики.

Осмилення системи педагогічних умов конкретизує концепцію дослідження. Зокрема, перша умова вимагає врахування особливостей сприйняття, мислення, самоствавлення й власне типових способів музично-пізнавальної діяльності сучасних учнів; друга – спрямованості освітнього процесу на комплексний характер фахових знань, збагачений досвідом музичної діяльності на основі розуміння феномену стилю; третя – орієнтації підготовки випускників музично-педагогічного профілю на практичну діяльність на основі актуальних потреб системи загальної шкільної освіти.

Презентація педагогічних умов у контексті методичної, рефлексивної, інноваційної, організаційної діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва вмотивувала автора на визначення етапів формувального експерименту: спонукально-ціннісного, інтегративно-формувального, комунікативно-творчого. Спонукально-ціннісний етап дослідження реалізувався методами: презентації, бесіди, обговорення інформації про особливості різних стилів вокального мистецтва, вербалізації погребової сфери, порівняльного аналізу стилів вокальних творів різних епох, тренінгів з діяльного ставлення до сприймання стилю вокального твору у процесі сприйняття, дискусій з виробленням власної позиції щодо власних інтересів в означеній проблемі. Інтегративно-формувальний етап вимагав застосування методів компаративного стильового аналізу на основі принципу герменевтичного кола, вербалізації слухового сприйняття стильового змісту

історичного та індивідуальних композиторських стилів, аудіально-перцептивної ідентифікації різностильового вокального мистецтва, функціонально-структурного аналізу, пошуково-дослідного та проєктивного. Комунікативно-творчий етап супроводжувався застосуванням методів тренінгового, словесного, рефлексивного та інноваційного навчання у формах просвітницьких, концертних, конкурсних позакласних заходів, а також музичних свят, круглих столів, фасилітованих дискусій, тренінгу з педагогіки музичного сприймання та мистецької рефлексії, тренінгу з удосконалення здатності до переживання й усвідомлення духовної цінності музичного твору, конкурсу на презентацію стилів вокального мистецтва із застосуванням цифрових технологій.

Представлена модель узагальнює розгортання концепції дослідження від мети – підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва до результату – їх підготовленості.

У *третьому розділі* «Експериментально-дослідна робота з підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування в учнів культури сприйняття різностильового вокального мистецтва» розв'язувалися четверте та п'яте завдання, розроблявся діагностичний інструментарій перевірки ефективності методики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування в учнів культури сприйняття вокальних творів різних стилів, висвітлювалися зміст та інтерпретація результатів експериментальної перевірки ефективності методики підготовки майбутніх музичного мистецтва до формування в учнів культури сприйняття різностильового вокального мистецтва.

У підрозділі 3.1 увагу приділено розробці критеріїв, показників та рівнів підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття сучасними учнями різностильового вокального мистецтва та дослідженню стану сформованості явища на констатувальному етапі експериментального дослідження. Критеріальну

базу дослідження визначила система критеріїв (мобілізаційно-цільовий, компетентісно-фаховий, аналітико-формувальний, креативно-діяльнісний), кожний з яких був конкретизований трьома показниками. Визначено та диференційовано рівні підготовленості: високий, достатній, середній та низький. Упевнює відсоткова фіксація якісного вимірювання кожного з них.

Дослідно-експериментальну роботу було проведено на факультеті музичної та хореографічної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». Методичний профіль даного етапу експериментальної роботи утворили методи педагогічного спостереження за активністю здобувачів під час занять, виконання самостійних завдань пізнавально-освітнього характеру, а також: анкетування, тестування на виявлення міри повноти й всебічності знань, бесіди-інтерв'ю; тестування із загальнофахової ерудованості з питань культури сприйняття мистецтва, тестування із ерудованості у музичних стилях та аудіотестування, творчого завдання на розроблення есе, основну мету якого становив цілісний аналіз вокального твору певного стилю; усного аудіювання з метою оцінювання культури промови у педагогічно-вербальній характеристиці твору та оцінювання міри адекватності самооцінювання; творчих завдань з висування власних пропозицій щодо удосконалення системи музичної освіти і змісту уроків музичного мистецтва з врахуванням особливостей сприйняття сучасних школярами творів різних стилів і жанрів; розроблення матеріалів до лекції-концерту та плану уроку з визначенням методів застосування в ньому сучасних інформаційно-комунікативних технологій.

Формувальний експеримент відбувався за спонукально-ціннісним, методико-формувальним, досвідно-творчим етапами, на кожному з яких реалізовувалася відповідна педагогічна умова. Викликають інтерес детально описані доцільні творчі завдання даного етапу, серед яких: опитувальник (с.143), обговорення наукових статей з аудіальної, слухацької культури,

особливостей фонетичного слуху й сприйняття, відмінності побутових, естетичних і художніх емоцій (с. 147-148), створення портрету «ідеального вчителя музичного мистецтва» (с.150), занурення до стилю поліфоністів Середньовіччя та особливостей його прояву в Італії, північній Європі, Нідерландах, кращих зразків Відродження – хорових творів Орlando Ласо, Палестріни (с. 153), прослуховування зразків з метою уявлень щодо виконавської манери певного стилю і узагальнення своїх уявлень в есе (с. 154) та ін. Науково цінним видається комплекс методів, застосований з метою формування в студентів здатності здійснювати педагогічний вплив на процес формування культури сприйняття у школярів (с.172).

Перевірка отриманих результатів здійснювалась за допомогою критерію Фішера, що підтвердило ефективність запропонованої авторської методики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва і визначило успішне розв'язання четвертого та п'ятого завдань.

Вагомим здобутком дисертації Ден Дівеня є її наукова новизна, яка полягає в тому, що *вперше*: досліджено проблему підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва; розкрито сутність поняття «культура сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва», обґрунтовано структуру підготовленості здобувачів до вирішення завдань дослідження; теоретично обґрунтовано й розроблено методику підготовки здобувачів до формування культури сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва, підґрунтя якої склали парадигмальні ідеї комплексу наукових підходів та принципи їх реалізації.

Обґрунтованість висхідних теоретично-методологічних положень, цілісність та системність вивчення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва, концептуальна стрункність та логічність, використання комплексу методів, відповідних предмету і завданням дослідження,

3. В дисертації всебічно обґрунтовано методологію та методичні основи підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття різностильового вокального мистецтва учнями різного віку. Можливо, доцільним було б у цьому контексті навести приклади з історії вокальної педагогіки.

4. На нашу думку, окремої уваги в дисертації вимагає питання зв'язку історичних стилів з жанрами вокальної музики.

Натомість висловлені зауваження та запитання мають рекомендаційний характер і не ставлять під сумнів результати виконаної Ден Дівенем роботи.

Загальний висновок

Спираючись на вищезазначене, з урахуванням наукової новизни викладених у роботі положень, теоретичної та практичної значущості досягнутих у ній результатів, можна стверджувати, що дисертація **«Методика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування культури сприйняття учнями різностильового вокального мистецтва»** має завершений, цілісний, авторський характер і відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Ден Дівень заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музичного мистецтва і
методики навчання

Університету Григорія Сковороди

в Переяславі

07.02.2024

Підпис **Анатолій МАРТИНЮК**

Засвідчую:

Нач. ВК

Жукова Анна Степанівна